

Różewicz: dodawanie

Różewicz: dodawanie

pod redakcją
EWY BARTOS I MARTY CUBER

Uniwersytet Śląski

OFICyna WYDAWNICZA

Katowice 2012

Recenzent
Janusz Pasterski

Publikacja sfinansowana ze środków Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

© 2012 by Uniwersytet Śląski w Katowicach

ISBN 978-83-60743-67-6

Wydawca:
Oficyna Wydawnicza Waclaw Walasek
Katowice, ul. Mieszka I 15
wacek@oficynawww.pl

Projekt okładki:
Michał Motłoch

Wydanie I

Spis treści

Wstęp: otwarte na nieład (EWA BARTOS, MARTA CUBER) 7

Mimo wszystko centra

EWA BARTOS
Anatomia oka, czyli o Różewiczowskim postrzeganiu 13
DAWID MATUSZEK
Nic, ale... Notatka na marginesie *Oka poety* 26
DARIUSZ MĘŻYK
Sztuka jedzenia 40

Duże marginesy

PIOTR POCHEL
Romantyczna aureola. Tadeusza Różewicza *Margines,*
ale... intertekstualny 57
KAROLINA POSPISZIL
Widziałem uśmiechnięte twarze, czyli puste marginesy
mowy. Słów kilka o podróżach Tadeusza Różewicza po
Chinach 77
ELŻBIETA DUTKA
Gliwickie ślady w zbiorze Tadeusza Różewicza *Margines,*
ale... 88

Dalsze zestawienia

ANNA GĘBAŁA
Bierni i dialogiczni. O *Kartotece* Tadeusza Różewicza
i *Ledwie mroku* Andrzeja Falkiewicza 107

KATARZYNA GUTKOWSKA	
<i>Dziewięć muz w Appendixie, czyli Staff i Różewicz</i>	
<i>w szarej strefie</i>	119

Wysłuchane, zobaczone

JÓZEF MARIA RUSZAR	
<i>Widziałem Go. Epifania współczesnego Piłata</i>	135
PATRYCJA KAŁETA	
Przyszli żeby wysłuchać poety. Tadeusz Różewicz	
przemawiający	147
MAGDALENA BOCZKOWSKA	
Tadeusza Różewicza życie <i>W drodze</i>	160

Za kulisami

KINGA KOŚCIAK	
Sekrety śmietnika Tadeusza Różewicza	169
MARTA CUBER	
Czarny nurt <i>Białego małżeństwa</i>	185
KAZIMIERZ BRAUN	
Różewicz rozrzucony – Różewicz scalony	198
Indeks nazwisk	286

Wstęp: otwartą na nieład

Niniejsza książka należy do coraz mniej oczywistego nurtu studiów nad literacką wyobraźnią. Być może oddanie władzy nad twórczością Tadeusza Różewicza tej królowej obrazów da szansę na skomentowanie tekstów autora *Niepokoju*, znanych wcześniej czytelnikowi, w duchu świeżej pamięci. Zatem – bardziej wywrotowo i żywiołowo niż do tej pory, ale i nieco zadziornie, a nawet eklektycznie. Anegdotyczna myśl Spinozy, że umysł ciała, pobudzanego wcześniej przez dwa inne ciała, przypominając sobie potem jedno z nich, zobaczy zaraz drugie, w istocie mówi także o metodzie wiązania pewnych interpretacyjnych sytuacji, które na pozór do siebie nie należą, ale zestawione, ujawniają duże podobieństwo. W takim duchu zbudowałyśmy także studia nad Różewiczowską wyobraźnią.

Ujęły nas powiązania między jej świeżą i krótką pamięcią, należącą do najmłodszych badaczy, a pamięcią długą i bardziej zdystansowaną, znajomych i przyjaciół Tadeusza Różewicza. Staraliśmy się uzasadnić rolę dialogu i sporu w czytaniu literatury, przyjmując do tomu takie teksty, których niedopasowanie znika dopiero wtedy, gdy się je zestawia z podobnymi wypowiedziami. W zamysle bowiem książka *Różewicz: dodawanie* miała być powrotem do dwu starszych prac poety, wywołanych niedawnym wydaniem *Marginesu, ale...* *Mowa o Przygotowaniu do wieczoru autorskiego i Językach teatru*. Nie są to zbiory najczęściej przypominane, ani najchętniej komentowane. Żyją jak gdyby w cieniu innych utworów autora *Szarej strefy*, tworząc jednakże ciekawy, auto-refleksyjny tekst, znajdujący się na jakichś trudnych do określenia pograniczach zainteresowań wielbicieli poezji. Wydobycie go z zacinienia być może daje niepowtarzalną okazję na pokazanie wielu zaskakujących procesów, jakim ulega wyobraźnia poety tylko po to, by na powierzchni zaprezentować co innego.

Nie oczekujemy od niej wielkiej konsekwencji! W książce *Różewicz: dodawanie* chodzi nam o coś bardzo podobnego – o bezbolesną w gruncie rzeczy i dość spontaniczną, ale bardziej odpowiedzialną i zobowiązującą, nieanonimową „zabawę” w dopisywanie pomysłów do interpretacyjnego *mainstreamu* i „ustawionego” czytania. Dlatego rekonstruując wyobraźnię autora zbioru *Zawsze fragment. Recycling*, która nadaje ton załatwianiu spraw błahych i marginalnych, a także archiwizowaniu, rozsypywaniu, niszczeniu i zbieractwu, nie wybrałyśmy jej szczególnych afiliacji, wiążących myślenie Różewicza z myśleniem Witkacego czy Przybosa. Poszliśmy za ciosem, starając się pokazać, jak pracują w niej obsesyjne metafory i bardzo nieistotne tematy; na czym polega obecność twórców drugo- i trzeciorzędnych, a także najnowszych filozofii w poezji i dramaturgii Różewicza; dlaczego jego myślenie rozciągnąć można od Gliwic po Chiny, w granicach miejsc węzłowych i lokalnych. Podobny zamiar towarzyszył podziałowi książki na części: „centralną”, „marginalną”, „zestawiającą”, „wysłuchano-zobaczoną” i „teatralną”.

Zamieszone w nich teksty są próbą wielorakiego czytania (dzieła) Tadeusza Różewicza. Jak pokazują Ewa Bartos i Dawid Matuszek, rozwijać dziś należy obszary poetyckiego zasłonięcia i niewidzenia, ślepych plamek oraz drzazg, dzięki którym to, co nic nie oznacza, otrzymuje nagle fundamentalne znaczenie, w myśl znanej już dość dobrze zasady o randze marginesu. W podobnym, ale bardziej anegdotycznym tonie utrzymany jest szkic Dariusza Mężyka, uzupełniający wizerunek wyobraźni poety, jaki już posiadamy, o zbliżony do myśli Ortegi y Gasset a potencjał buntowniczej zgrywy, wywołanej głupotą świata. Trzeba czytać teksty Różewicza na nowo wespół z jego ironicznymi wypowiedziami dla prasy, żartami płynącymi z lektury ślepych, masowych przekonań i wielkomiejskiej sztuki. W eseju Dariusza Mężyka rozpoznać można miejsce tranzytu, łączące nowe centra z szerokimi marginesami, które nazywa się geopoetyką. W takim duchu utrzymane są szkice Piotra Pochela, Karoliny Pospiszyl i Elżbiety Dutki. Z jednej strony widzimy Różewicza nieradzącego sobie z kulturą dalekiego Wschodu i łamiącego język na stereotypach, z drugiej spogląda Różewicz zapatrzony w lokalność i uległy wobec czaru „swojności”, jednak w żadnym z wypadków nieróżniący się od wielu innych, zapatrzonych w bliskie, a nie dalekie strony pisarzy. Fiasko reporterskiego zmysłu łągodzą wędrówki literatury Różewicza do tekstów Andrze-

ja Falkiewicza i Leopolda Staffa, o których piszą Anna Gębala i Katarzyna Gutkowska. W bardziej osobistym wymiarze widzą literaturę Różewicza Józef Maria Ruszar, Patrycja Kaleta, Magdalena Boczkowska. I jest to znowu ten wymiar, o którym dyskutować bardzo trudno, ponieważ konkretyzuje dość różne miejsca wyobraźni poety, wiążące teologię z obojętnością, trwałymi toposami i tradycyjną retoryką użytkowych wypowiedzi. Osobne miejsce w tomie zajmuje wypowiedź Kazimierza Brauna, współtwórcy *Języków teatru*, będąca jako komentarz do tamtej pracy czymś szalenie ważnym i wiele wyjaśniającym. Braun z wielkim pietyzmem odnawia wspomnienia reżyserowania sztuk Różewicza, przypomina rozmowy, jakie z nim przeprowadził, powołuje się na zasłyszania i dobrą pamięć. Ostatni szkic to jednak – z naszego punktu widzenia – węzłowe i symboliczne miejsce w całej książce, gdzie kończy się dodawanie, i spotykają się wyobraźnia oraz pamięć. Szkice Marty Cuber oraz Kingi Kościak wzmacniają, ważne w tym miejscu, rozróżnienie na „pamięć, która ponownie widzi” i „pamięć, która powtarza” (za *Materią i pamięcią* Henri Bergsona). Rozpoznanie zasadniczej dla wyobraźni Tadeusza Różewicza metafory oka spotyka się tu z obrazami śmieci, syren i robaków, czyli wspomnień, które czas otwarł na rozmnażanie, czyniąc je siłą wyobraźni, łapiącej w pułapkę pamięć, by obwieścić jej sukces tego, co zawodne, ale najbardziej ciekawe – otwarcia, dialogu, sporu i nieładu.

Ewa Bartos, Marta Cuber

Różewicz scattered – Różewicz united

Summary

Kazimierz Braun has collaborated with Tadeusz Różewicz since 1970, directing 19 productions of his 9 plays in 8 countries. Różewicz and Braun published a book *Languages of Theatre*, a dialogue of a playwright and a director.

In his essay Braun narrates the history of all his Różewicz's texts productions. He also provides a detailed description of his stage rendering of *Birth Rate*. The director's accounts are supplemented with extensive quotes (called "glossas") from both analytical essays and reviews written by theatre historians, theoreticians, and critics. The productions recounted, analyzed and described in Braun's essay are as follows:

- Interrupted Act*. Teatr im. J. Osterwy, Lublin, world premiere, February 28, 1970. Text adapted by the director
- Interrupted Act*. Television Theatre, Łódź, August 31, 1970. Text adapted by the director
- Penetration*. Teatr im. J. Osterwy, Lublin, world premiere, March 28, 1971. Text adapted by the director
- Card Index*. Teatr im. J. Osterwy, Lublin, world premiere of the complete text, February 13, 1972. Text adapted and space created by the director
- The Old Woman Broods*. Teatr im. J. Osterwy, Lublin, June 13, 1973. Text adapted and space created by the director
- White Marriage*. Teatr Współczesny, Wrocław, September 11, 1975
- White Marriage*. Slavic Cultural Centre, Port Jefferson, New York, USA, American premiere, December 3, 1975
- The Old Woman Broods*. Television Theatre, Wrocław, May 17, 1976. Text adapted by the director
- Card Index*. Teatr Sophia, Sophia, Bulgaria, February 19, 1978. Text adapted and space created by the director
- Card Index*. School of Drama, Kraków, April 1, 1979. Text adapted and space created by the director
- Birth Rate*. Teatr Współczesny, Wrocław, world premiere, December 30, 1979. Text adapted and space created by the director. Stage and costume design, and a performance by Krzysztof Zarębski
- Card Index*. University of Connecticut, Storrs, Connecticut, USA, March 28 1980. Text adapted and space created by the director
- Card Index*. Notre Dame University, South Bend, Indiana, USA, April 23, 1982. Text adapted and space created by the director
- The Old Woman Broods*. Project Arts Centre Theatre, Dublin, Ireland, September 28, 1983. Text adapted and space created by the director

- The Trap*. Teatr Współczesny, Wrocław, Polish premiere, January 7, 1984.
- The Hunger Artist Departs*. McCarter Theatre, Princeton, New Jersey, USA, American premiere, April 9, 1986.
- The Hunger Artist Departs*. Pffeifer Theatre, Buffalo, New York, USA, April 23, 1987.
- Birth Rate*. Chicago Actors Ensemble, Chicago, Illinois, USA, American premiere, September 23, 1989. Text adapted and space created by the director. Stage and costume design, and a performance by Krzysztof Zarębski.
- Card Index Scattered*. Black Box Theatre, University at Buffalo, American Premiere, October 25, 2006. Translation from Polish into English, text adapted and space created by the director.

Indeks nazwisk

- A**
Abraham 262, 265
Abramow-Newerly Jarosław 221
Andersen Hans Christian 187, 190, 191
Antosiewicz Kamil 107
Apel Karl-Otto 109
Artaud Antonin 113, 116, 279
Arystoteles 149–151, 153
Asch Solmon E. 80
Asnyk Adam 75, 156
- B**
Bachelard Gaston 187
Bachtin Michaił 82
Bakke Monika 187
Balcerzan Edward 61
Barłowska Maria 151
Barszczewska Grażyna 222
Bartos Ewa 8, 9, 13–25
Bartoszyński Kazimierz 60
Bączek Aleksandra 58
Bechczyc-Rudnicka Maria 205
Beckett Samuel 172, 278
Bełza Władysław 70, 71
Bereś Stanisław 112, 201, 206, 262
Bereza Henryk 112
Berressem Hanjo 35
Beylin Stanisław 190
Bielik-Robson Agata 162–164
Bielski Andrzej 223
Blackburn Simon 126
Błoński Jan 110, 112
Bodnar Anna 114
Böhme Jakub 144–146
Bojarska Maria 70
Bolecki Włodzimierz 60
- Bonhöffer Dietrich 142
Borges Jorge Luis 46
Borowski Henryk 222
Borowski Tadeusz 202, 206, 207, 222
Borowy Waclaw 62
Božovič Miran 27
Bratkowski Jan 226
Braun Kazimierz 9, 22, 46, 47, 49, 50, 52, 194–196, 199, 201, 203, 205–211, 217–219, 221, 222, 229, 231, 256, 257, 259, 261, 262, 271, 272, 282, 284
Brecht Bertolt 206
Brejdygant Stanisław 266
Brocki Marcin 113
Bronarska Maria 138
Brook Perter 217, 220, 257, 279
Browarny Wojciech 96, 171
Brylewska Justyna 206
Brzękowski Jan 48, 94, 98
Brzozowski Jacek 67
Buber Martin 142
Budzyńska-Daca Agnieszka 151
Bugajski Leszek 76
Bułat Barbara 229, 257, 259, 272
Bunuel Luis 186
Burek Tomasz 89, 90
Burke Kenneth 149, 153
Burkot Stanisław 125, 127
Byrscy Tadeusz i Irena 220
- C**
Calvino Italo 52
Camus Albert 206, 271
Cavalcante Schuback sá Marcia 191
Chambers Frank Pentland 67
Chudak Henryk 187

- Chudzik Mieczysław 93
Ciepliński Paweł 93
Cieślak Robert 18, 20, 23, 58
Cieśliński Cezary 126
Clair Jean 29
Condillac Etienne de 27–30, 33
Conrad Joseph 230, 231
Craig Emily 188
Cyceron Marek Tulliusz 149, 153
Czaja Dariusz 99
Czechow Anton 230, 231, 233, 248
Czerni Krystyna 94
Czerniawski Adam 26
Czyżewska Elżbieta 220
Czyżniewski Marcin 80
- D**
Dali Salvadore 186
Dante Alighieri 125, 126
Demska Krystyna 229
Derecki Mirosław 208
Derrida Jacques 50
Dębicz Maria 93
Dolar Mladen 37
Domańska Ewa 116
Dostojewski Fiodor 82, 143, 146
Drewnowski Tadeusz 61, 90, 92, 95, 96, 119, 121
Drzewucki Janusz 63, 157
Dudek Jolanta 58
Dutka Elżbieta 8, 58
Dwight Conquergood 117
Dziomdziora Krzysztof 80
- E**
Eichlerówna Irena 221
Eliade Mircea 100, 173, 178, 179
Eliot Thomas Stearns 42–44, 52, 62
Eschelman Raoul 116
- F**
Fabianowski Andrzej 61
Falicka Krystyna 74
Falicki Jerzy 74
Falkiewicz Andrzej 9, 107–112, 114–118
Fazan Jarosław 170, 176
Feldstein Richard 35
Fijewski Tadeusz 221
Fink Bruce 29, 35, 38
- Fiut Aleksander 143
Foucault Michel 109
Frege Gottlob Friedrich Ludwig 73, 74
Freud Zygmunt 51
- G**
Gaj Beata 151
Gałczyński Konstanty Ildefons 75
Gellin Matt 270
Genet Jean 114
Genette Gérard 57, 59, 60, 67, 74, 131
Gębala Stanisław 108, 110–112
Głowiński Michał 172
Godzic Wiesław 27
Goethe Johann Wolfgang 14, 281
Golyś Janusz 192
Gombrowicz Witold 35, 107, 108, 110, 116, 206
Gostyńska Dorota 151, 152
Górski Zbigniew 210, 211, 220, 223, 224
Greer Germaine 192
Grimal Pierre 138
Grotowski Jerzy 257, 279
Grzegorzewski Jerzy 148
Gutkowska Katarzyna 9, 122
- H**
Handke Peter 163
Hegel Georg Wilhelm Friedrich 144
Heidegger Martin 181
Herbert Zbigniew 138, 139, 143, 144
Herdegen Leszek 201, 221
Heyde A. Auf de 137
Hieronim, św. 232
Hoffman Justyna 205, 217, 268
Homer 71, 155, 191
Hummert Richard 266
- I**
Inez-Lewczuk de Zofia 220
Isokrates 149
Iwaszkiewicz Jarosław 190
Izaak 262, 263, 265
- J**
Jaanus Maire 35
Jahwe 41, 46, 65, 76, 113, 139, 140, 141, 143, 145, 146, 162, 173, 174, 181–183, 262, 265

Jan Chryzostom, św. 126
 Jan Ewangelista 173
 Jastrun Mieczysław 122
 Jaworski Stanisław 121
 Jesse, postać biblijna 138
 Jezus Chrystus 63, 135, 136, 138–142, 173, 262
 Jodliński Leszek 93
 Johnston Bill 148
 Jonasz, postać biblijna 139
 Jowett Garth S. 80
 Joyce James 206, 220
 Juliusz II, papież 137

Kafka Franz 261
 Kajzar Helmut 114, 202, 259, 265
 Kalaga Wojciech 14
 Kania Ireneusz 100
 Kant Immanuel 125, 126
 Kantor Tadeusz 236, 257
 Karnecki Zbigniew 228
 Karpowicz Tymoteusz 114, 115
 Kempka Jan 48
 Kerouac Jack 160, 165
 Kierc Bogusław 261, 264, 265
 Kieślowski Krzysztof 151
 Kisiel Marian 18, 49, 58, 68, 92, 121, 122, 157, 162
 Kłak Tadeusz 69
 Kłoskowska Antonina 80, 81, 86
 Kochanowski Jan 75, 156
 Kocjan Krzysztof 186
 Kocowska Barbara 51
 Kopaliński Władysław 174, 176, 189, 190
 Korwin Piotrowski Krzysztof 93
 Kossarzecka Elżbieta 229
 Kott Jan 220
 Kraszewski Józef Ignacy 44, 45
 Kristeva Julia 51
 Krukówna Grażyna 220
 Kucówna Zofia 222
 Kwiatkowski Jerzy 122–124
 Kwintylian Marek Fabiusz 149

Lacan Jacques 31, 32, 35, 37, 39
 Leas Adele 266

Lenartowicz Teofil 75, 156
 Leon X, papież 137
 Leopold Stanisław 119
 Lévinas Emmanuel 109, 142
 Lilly John 107
 Linde Samuel Bogumił 148
 Listosz Stefan 93
 Lyszczyna Jacek 69

Łukasiewicz Jacek 61, 88, 89

Maciejowski Jan 226
 Mackiewicz Paweł 91
 Madejski Jerzy 96
 Majchrowski Zbigniew 92, 94, 97, 104
 Marecki Józef 138
 Margański Janusz 33, 187
 Maria, matka Jezusa 138
 Markiewicz Henryk 59, 171
 Markowski Michał Paweł 51
 Marzec Jarosław 109
 Matusiak Anna 221
 Matuszewska Małgorzata 195
 Matuszewski Ryszard 48
 Mayewski Paweł 47, 48, 94, 95, 102
 McGowan Todd 34
 Meissner Krystyna 195
 Melosik Zbyszko 83
 Mickiewicz Adam 43, 57–59, 66, 68–71, 75, 76, 95, 130, 147, 150, 156–158, 259
 Mikołajczyk Małgorzata 144, 171, 183, 196
 Mikrut Izabela 58
 Mikurda Kuba 34
 Milecki Aleksander 59
 Miller Jacques-Alain 31
 Milwiw Marlena 220
 Miłosz Czesław 75, 122, 143–146
 Mokrosiński Łukasz 29, 38
 Mrożek Sławomir 40, 45, 52, 108, 259
 Mrugalski Michał 29, 32, 176

Nawarecki Aleksander 186
 Neuger Leonard 191
 Nietzsche Fryderyk 54, 139
 Niklewicz Piotr 43

Norwid Cyprian Kamil 75, 77, 144, 154, 156, 205, 218, 221
 Nowak Piotr 163
 Nowisz Paweł 223, 265
 Nowosielska Zofia 94, 95, 98
 Nowosielski Jerzy 94, 95, 98, 196
 Nycz Ryszard 50, 90
 Nyczek Tadeusz 71, 72

O'Hara John 260, 261
 O'Donnell Victoria 80
 Olschowsky Heinrich 78, 81
 Olszański Grzegorz 122
 Opaliński Kazimierz 221
 Orska Joanna 96, 171
 Ortega y Gasset Jose 8, 43
 Osterwa Juliusz 201, 202, 207, 208, 210, 218, 225, 274, 278, 283, 284

Parandowski Jan 170
 Pascal Błażej 146
 Pawelec Dariusz 122
 Peiper Tadeusz 75
 Peirce Charles Sanders 73
 Piłat z Pontu 135, 138–140, 146
 Piotr, apostoł 138, 139
 Piotrowiak Jan 15
 Pitmann Robert Carter 42–45
 Platon 144
 Pochel Piotr 8, 57, 59
 Podraza-Kwiatkowska Maria 189
 Poprawa Adam 171
 Poradecki Jerzy 67, 155
 Porębski Mieczysław 48, 101
 Potkański Jan 35
 Pożakowska Jadwiga 203, 204, 209
 Pręczkowska Helena 52
 Prokop Jan 124
 Prower Emanuel 14
 Prynda Andrzej 93
 Przegrodzki Igor 223
 Przyboś Julian 8, 18, 72, 121, 130, 156
 Przybylski Ryszard 101
 Pustuła Henryk 188
 Puszkina Aleksander 158

Rafael Santi 137, 139

Raoul Eschelman 116
 Reclaw Damian 93
 Riffaterre Michael 57, 73, 74
 Romanowski Mieczysław 74, 75, 156
 Rosenzweig Franz 142, 144
 Rotter Lucyna 138
 Róża Syjonu (patrz: Maria) 138
 Różewicz Jan 98
 Różewicz Małgorzata 98
 Różewicz Tadeusz 7–9, 13–18, 20–26, 29–37, 39, 42–54, 57–79, 81–83, 85–98, 101–104, 107–109, 111, 112, 115, 118–123, 125–131, 135, 137–165, 169–172, 175–185, 187–191, 194–203, 205–213, 218–223, 225, 226, 228–230, 233–235, 237, 238, 240–242, 245–250, 252, 256, 261, 263–268, 270–272, 282, 284
 Rudzki Kazimierz 221
 Ruszar Józef Maria 9
 Rzyziński Remigiusz 51

Said Edward 79
 Salecl Renata 28
 Saramago Jose 27
 Sartre Jean-Paul 213
 Schiller Leon 218
 Schulz Bruno 180, 181
 Shakespeare William 278, 279
 Sheridan Alan 31
 Shorter Eric 257
 Sielicki Krzysztof 206, 210
 Sienkiewicz Barbara 93
 Sierocka Beata 109
 Skrendo Andrzej 36, 97
 Sławek Tadeusz 14, 15
 Sławiński Janusz 60, 61, 124
 Słowacki Juliusz 186, 222, 259
 Smith Sid 236
 Sontag Susan 161
 Staff Leopold 9, 13, 18, 48, 49, 70, 72, 119, 121–131, 142, 144, 156
 Stala Marian 64
 Stanisławska Zofia 27
 Stolarczyk Jan 88, 90, 91, 147
 Strzemiń Jarosław 220
 Strzemiński Władysław 16, 17

- Suchanek Jerzy 94
Swedenborg Emanuel 144
Syrokomla Władysław 75
Szalast Monika 90
Szczepanek Anna 58
Szkudlarek Tomasz 83
- Ś**ląska Aleksandra 221, 222
Święcicka Hanna 222, 223
- T**almadge Victor 266
Tami Spry 117
Tarnowska Maria 122
Tatarkiewicz Anna 187
Tatarkiewicz Władysław 62, 65–67
Tchórzewski Jerzy 91
Tenerowicz Krzysztof 224
Thomas Louis-Vincent 186
Tischner Józef 144, 145, 151, 276
Tu Fu 85
- U**mińska Bożena 192
- V**ermeer Jan 14, 15
Vogler Henryk 48
- W**ajda Andrzej 226
Waldenfels Bernhard 86
Waligóra Janusz 78, 83
Wasilewska Anna 52
Wążyk Adam 95
Wąchocka Ewa 93
- Wenders Wim 163
Weronika, postać z Ewangelii 137
Wieczorek Piotr 220
Wirth Andrzej 111
Wirtz R.C. 137
Witosz Monika 170, 173
Wojciechowska Wanda 28
Woleński Jan 126
Wolicki Krzysztof 110
Woźniakiewicz-Dziadosz Maria 90
Wójcik Włodzimierz 108, 122, 157, 162
Wyka Kazimierz 47, 58, 228, 194
- Y**oung B.A. 257
- Z**aczyk Stanisław 221
Zaleski Marek 103
Zapasiewicz Zbigniew 221
Zaporowska Natalia 93
Zarębski Krzysztof 228, 242–244, 283–285
Zawodziński Karol Wiktor 62
Zbyszewska Maria 220, 221, 223
Ziomek Jerzy 60, 61
Zupančič Alenka 28, 31
- Ž**ižek Slavoj 27, 28, 33–35, 51
- Ż**eromski Stefan 74, 75
Żukowski Tomasz 63